

УДК 811.111: 003

Г.В. МАТЮХА, О.Ю. САЛЛО

ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено питання організації групової роботи на уроках англійської мови. Розглянуто методи і прийоми навчання, які реалізують групову форму організації навчальної діяльності учнів на практиці. Особливу увагу приділено визначенню місця групових форм роботи на уроках англійської мови та ролі вчителя в їх реалізації.

Ключові слова: *груповою формою роботи, методи і прийоми навчання, урок англійської мови.*

Як свідчить практика, першопричиною перевантаження школярів є не тільки насиченість шкільних програм, а й обмежена кількість форм організації навчальної діяльності учнів. Обмеженою вона є з декількох причин. Однією з найбільш поширених є складність упровадження певної форми в навчальний процес. Найбільш популярними формами роботи на уроці є індивідуальні, парні та колективні.

Колективні форми організації пізнавальної діяльності учнів допомагають учителю реалізувати виховну функцію уроку. Вирішення колективних завдань формує в учнів почуття відповідальності за доручену справу [8, с. 19], партнерства, співпраці та поваги до думки співбесідників, розвиває вміння приймати колективне рішення, враховуючи різні точки зору.

Різновидом колективної форми навчання є груповою робота. Саме вона, на нашу думку, є найбільш складною у застосуванні в навчальному процесі, відтак, менш популярною в сучасній практиці викладання англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що у вітчизняній дидактиці і психології окремі аспекти організації групових форм роботи відображені у працях О. Бударного, Т. Огородникова, М. Скаткіна, І. Чередова та інших. Методичні аспекти цієї проблеми висвітлені М. Виноградовою, В. Дяченко, В. Котовим, І. Первіним, В. Тарантій, І. Турро та іншими дослідниками.

Метою статті є визначення місця групових форм роботи на уроках англійської мови та методів і прийомів їх реалізації.

З метою визначення місця групової форми роботи та методів їх реалізації в навчальному процесі з англійської мови, перш за все, необхідно з'ясувати сутність цього феномену. А. Мудрик вважає груповою роботу ефективною формою організації спілкування, де всі члени групи безпосередньо спілкуються один з одним. С. Савченко підкреслює, що групове навчання організовується в малих групах на основі співробітництва. Воно передбачає чіткий розподіл завдань між учнями. Їх сумісна робота об'єднана спільною навчальною метою і сприяє формуванню в учнів умінь співпрацювати та спілкуватися [1, с. 36].

Істотним моментом в організації групової діяльності на уроках англійської мови є сам процес формування груп. Так, учитель може сам об'єднувати учнів у групи або погодитись із створенням груп самими учнями. Колектив методистів під керівництвом С. Ніколаєвої вважає, що групи можна формувати за певними показниками, серед яких виділяють: навчальні можливості (найвищі, високі, середні, низькі); пізнавальні інтереси (високі, середні, немає); інтерес до навчальних тем

протягом навчального року; професійний інтерес; види спілкування в групі [6, с. 240].

Науковці переконані, що для того, щоб робота учнів у групах була успішною, необхідно, щоб кожен учень оволодів елементарними вміннями самостійної пізнавальної діяльності. Основними з них дослідники називають уміння працювати з підручником, користуватися картками-інструкціями, розв'язувати посильні завдання тощо. Важливим у груповій діяльності є також бажання школярів брати участь в обговоренні проблем. Зазначені вміння вимагають від учителя необхідності виявлення рівня пізнавальної самостійності як окремих учнів, так і класу загалом перед початком організації групової форми роботи [2, с. 3].

Групова навчальна діяльність школярів на уроках англійської мови не має обмежень і може бути застосована на всіх етапах процесу навчання. Але найбільші можливості відкриваються перед груповою формою роботи на етапах закріплення, поглиблення та систематизації знань учнів [3, с. 4].

Групова робота школярів на уроках англійської мови реалізується через високоефективні методи і прийоми. Найбільш популярним репродуктивним прийомом є хорове повторення за вчителем. Воно набуває ознак спілкування, хоча і на імітативному рівні. Його сутність полягає у зверненні всіх школярів (слідом за вчителем) по черзі до кожного учня із запитанням, порадою, схваленням, коротким повідомленням тощо. У такий спосіб через “імітативне спілкування” пропускають майже всі навчальні фрази. Такий вид спілкування зберігає зверненість і наявність адресата мовлення, необхідні для співпраці та взаємодії англійською мовою. “Імітативне спілкування” слугує зразком для подальшого самостійного використання необхідних фраз у спільному обговоренні.

Підвищенню ефективності роботи в парах як обов'язкового елемента групової співпраці сприяють такі прийоми, як “рухомі шеренги”, “карусель” та “натовп”. Усі вони передбачають зміну мовленнєвих партнерів шляхом переміщення учасників спілкування. У “шеренгах” учні стають у дві шеренги обличчям один до одного. Вони обмінюються репліками з партнерами, навпроти яких опинилися. Після першого обміну репліками шеренги переміщуються, в результаті чого створюються нові пари.

“Карусель” розміщує всіх учасників навчального процесу у два кола – внутрішнє і зовнішнє, де вони стоять також обличчям один до одного. Умовою гри-прийому є рух кіл у протилежних напрямках, що забезпечує зміну мовленнєвих партнерів.

У “натовпі” школярі вільно пересуваються по аудиторії, самостійно обираючи собі співрозмовників. Кожен з учнів може змінити 3–4 партнери.

Такі активні методи проведення групової форми роботи на уроках англійської мови, як бесіда, інтерв'ю, дискусія, “розумові атаки, або мозковий штурм”, розмови за круглим столом тощо, є дуже продуктивними [2, с. 4; 5, с. 166]. Усі вони передбачають колективну (групову) взаємодію англійською мовою і спрямовані на розвиток навичок і вмінь не лише спілкування, а й спільної діяльності.

Так, групова бесіда є дуже ефективним методом розвитку мовленнєвих комунікативних здібностей учнів, адже має ознаки діалогічного й монологічного мовлення. Усі висловлювання учнів пов'язані в ній відповідно до правил побудови діалогу, які передбачають уживання мовних кліше і різних типів діалогічних єдностей. Проте дуже часто обговорення певної проблеми під час виконання навчального завдання потребує від членів групи розгорнутого висловлювання. Саме його слід розглядати як монологічне мовлення.

Групова бесіда сприяє розвитку почуття колективізму. Вона привчає учнів слухати один одного, аналізувати висловлювання співрозмовників, обґрунтовувати власну точку зору, відстоювати й аргументувати свою думку, приймати спільне рішення. У таких формах спілкування удосконалюються комунікативні здібності учнів [3, с. 4].

Для того, щоб групова бесіда не завмерла, необхідно, щоб усі її учасники почувалися вільно й не відчували мовного чи психологічного бар'єра. Задля цього учителю обов'язково слід заохочувати всіх без винятку школярів до висловлювання. Найкращими дидактичними засобами ліквідації зазначених перешкод є підстановчі таблиці. Вони пропонують учню необхідний навчальний матеріал і логічну послідовність побудови речень будь-якого типу.

Групові бесіди є досить складним видом мовленнєвої діяльності, тому впроваджувати їх у навчальну практику можна не раніше ніж у 8-му класі, коли в учнів сформовані необхідні іншомовні мовленнєві уміння, нагромаджений досвід говоріння іноземною мовою та певний життєвий досвід, досить розвинені інтелектуальні здібності, досягнутий відповідний програмі рівень начитаності рідною та іноземною мовами. Ці вправи потребують від учнів розвиненої уваги, уміння ініціювати розмову, адекватно реагувати на почуте, логічно включати своє висловлювання до загального контексту бесіди.

Навчання групової бесіди розпочинають з інтерв'ю, яке є найлегшим видом цього виду мовленнєвої діяльності. Як правило, інтерв'ю складається відповідно до логічної схеми “повідомлення – запитання – повідомлення” [3, с. 5].

Учителю необхідно готувати школярів до інтерв'ю. Він має надати поради щодо підбору цікавої інформації, оволодіння новою лексикою, складання запитань та можливих відповідей на них, ознайомити учнів з етичними нормами спілкування.

Особами, у яких беруть інтерв'ю, можуть бути всі учні класу, і навіть учитель. Спочатку учні ставлять звичайні запитання, пізніше – запитання з преамбулою. Це може бути думка, висловлена раніше, яку учень бажає уточнити, або посилення на загальновідомий факт, пов'язаний із темою інтерв'ю.

Різновидом інтерв'ю можна вважати так звану “прес-конференцію”. Учні по черзі ставлять запитання учню, який виконує роль певної відомої людини. Тим учням, які соромляться або не знають, про що запитати, можна допомогти підстановчими таблицями. Дослідники вважають, що, опанувавши цей спосіб спілкування з учителем та однокласниками, учні із задоволенням вступатимуть до розмови з новою особою. Це й наблизить навчальне інтерв'ю до реального [5, с. 167].

Наближеною до реального спілкування є також групова бесіда-дискусія (лат. *discussio* – розгляд, дослідження), яку доречно проводити з учнями старших класів. Участь у цьому виді мовленнєвої діяльності передбачає висловлювання школярами особистих думок, їх погодження чи не погодження зі співрозмовниками. У цей час свідомість повністю переключається на предмет обговорення, на зміст. Щоб учні не відчували брак мовних засобів, учителю слід забезпечити їх необхідними мовленнєвими кліше, штампами та фразами, які зазвичай використовуються в дискусіях [1, с. 36].

Дискусія буде успішною лише за умови її правильної організації та цікавої теми для обговорення. Вибір проблеми передбачає ознайомлення з нею учнів з метою з'ясування їх ставлення до питання, що розглядатиметься. Протягом декількох днів учні обмірковують свою позицію й аргументацію. Перед початком розмови

учитель з'ясовує, хто і яку думку буде відстоювати і яку команду “однодумців” представляти. Розміщуються опозиційні команди одна навпроти одної, вчитель займає центральне місце між командами й регулює процес дискусії. Перед початком бесіди-дискусії вчителю слід повторити з учнями формули згоди, незгоди чи часткової згоди, які можна написати на дошці або на плакаті.

Після висловлювань двох-трьох учнів з однієї команди слово надають учням з іншої. Учні з протилежної команди слухають і готують свої контраргументи. Потім представники обох команд вільно висловлюють свої погляди. Якщо дискусія відбувається активно, учитель лише спостерігає, підказуючи за необхідності потрібне слово.

Методисти не радять виправляти мовні помилки учнів, якщо зміст висловлювання зрозумілий. Втручання вчителя в процес говоріння буде переривати обговорення, сприяти появі в учнів страху отримати низьку оцінку, відтак – небажанню висловлюватися.

Крім інтерв'ю та дискусії, на уроках англійської мови в старшій школі як вид групової бесіди практикують розмову за круглим столом – груповий обмін думками з теми, що вивчається. Учні повинні сидіти колом і бачити один одного під час розмови, учитель – в одному колі з учнями. Учитель має заздалегідь продумати майбутню розмову і запропонувати учням конкретні індивідуальні завдання.

Під час розмови учні спочатку обмінюються підготовленими монологічними висловлюваннями, які стимулюють непідготовлене мовлення інших. Якщо розмова за круглим столом є популярним видом діяльності серед учнів, то з часом учителю можна призначати ведучого учня. Цей метод групової роботи учнів на уроці розвиває в них уміння будувати розгорнуті монологічні повідомлення, логічно й послідовно розкривати свою думку, висловлювати своє ставлення до проблеми обговорення, реагувати на висловлювання інших, доповнювати їх тощо. Щоб розмова була щонайбільше наближеною до природньої і щоб усі без винятку учні бажали взяти в ній участь, учителю необхідно забезпечити школярів необхідними іншомовними засобами зв'язку та підтримки спілкування [5, с. 169–170].

До різновидів групової роботи з навчання англійської мови належить метод проекту. Аналіз літературних джерел довів, що питанню використання методу проектів як творчого підходу до розвитку мовленнєвих здібностей учнів присвятили свої наукові праці такі вчені, як: К. Бабій, А. Бахтарова, І. Білоус, Г. Литвиненко, А. Цимбалару, Н. Шевчук та ін. Проект (з латинської – “кинутий уперед”) – це задум, план, праобраз передбачуваного або можливого об'єкта. Традиційно поняття “проект” прийшло з технічної, зокрема будівельної термінології і трактується як отриманий продукт унаслідок результативної діяльності або інноваційна (новітня) форма організації спільної результативної діяльності, спрямованої на отримання певного продукту [10, с. 8–9].

У сучасній школі застосовують методи проектів різних типів: дослідницький, творчий, ігровий, інформаційний та практичний. Їх презентують у різних формах: казка, рольова гра, звіт, рекламна акція, фотоколаж, плакати, стіннівки, буклети, проспекти, випуск газет чи журналів на одну з тем, ігри, вікторини, проведення вечірок (концертів, вистав, свят), організація прес-конференцій, інтерв'ю, тематична виставка та мовленнєвий супровід зроблених учнями слайд-шоу тощо [9, с. 36; 10, с. 10; 11, с. 59].

Теми проектів можуть бути сформульовані представниками органів освіти в межах затверджених шкільних програм і Державного стандарту; запропоновані

вчителем, урахувавши інтереси, потреби і здібності учнів, їх вікові та індивідуальні особливості, з метою поглиблення знань окремих школярів або класу в цілому, чи диференціювання навчально-виховного процесу; висунуті учнями, орієнтуючись на власні пізнавальні, творчі і прикладні інтереси [4, с. 239–240].

Оцінюється проектування відповідно до загальної шкали оцінювання рівня володіння комунікативними навичками та вміннями, враховуючи самостійність розробки проекту, форму презентації, частку участі школярів у підготовці та реалізації проекту.

Аналіз різних точок зору щодо використання методу проектів на уроках англійської мови дає змогу виробити власну позицію щодо організації та проведення групової проектної роботи. Ми переконані, що проводити таку роботу слід у чотири етапи (підготовчий, або пошуковий; аналітичний; виконавчий або практичний; презентаційний), спираючись на такі принципи навчання, як-от: усебічного розвитку особистості, науковості, зацікавленості, послідовності, мотиваційного забезпечення навчання, співробітництва, наочності, міцності і практичності знань, умінь і навичок, здатності до самонавчання.

Розподіл на групи слід проводити, враховуючи не лише бажання учнів, а й їх мовленнєві здібності. Учитель виконує роль порадирика, консультанта, керівника, спрямовуючи роботу учнів у напрямі самостійного пошуку, аналізу й обробки інформації та презентації результатів. Доречною та мудрою при цьому є порада В. Сухомлинського про важливість не тільки навчального предмета, а й учнів: їхнього сприймання, мислення, уваги, активності розумової праці. Провідним принципом реалізації проектної методики є порада науковця поставити перед учнем завдання і стати осторонь [7, с. 13].

У межах проекту вчитель пропонує перелік підтем та відповідні види діяльності; надає учням список необхідних для виконання проекту джерел пошуку інформації; обговорює з учнями розгорнутий план проекту, заздалегідь розробляє основні завдання і допомагає визначити оптимальні способи і форми презентації результатів проектної діяльності; стимулює діяльність учнів, допомагає у вирішенні проблемних питань організаційного характеру; розвиває їх уміння у чотирьох видах мовленнєвої діяльності, спонукає до роботи і співробітництва; аналізує результати й корегує допущені помилки.

Зазначені вище методи групового навчання були використані нами в навчально-виховному процесі з англійської мови в старшій школі та на першому курсі університету. Результати експериментального впровадження методів групового навчання дають змогу дійти висновків, що їх використання в навчанні англійської мови є ефективним засобом розвитку в учнів/студентів умінь монологічного, діалогічного мовлення, аудіювання, тому що, по-перше, містять нову додаткову освітню інформацію (а не таку, що є у підручнику); по-друге, спрямовані на розвиток мовних навичок і мовленнєвих умінь; по-третє, передбачають творчість і самостійність виконання як індивідуального, так і у групах, урахувавши інтереси учасників проекту, їх запити. Різноманітність опор і видів презентації активізує їх роботу, створює атмосферу довіри, бажання спілкуватися англійською мовою, викликає зацікавленість, підвищує мотивацію до вивчення англійської мови.

Висновки. Отже, групова робота є ефективною формою організації спілкування на уроках англійської мови. Практика доводить, що саме ця форма не тільки організовує кожного учня, залучає до колективної праці, а й виявляє його індивідуальні здібності. Групова форма організації навчальної діяльності учнів дає можли-

вість позбутися суб'єктивізму в оцінюванні знань. Разом з тим, груповий метод роботи формує лідера, виховує сумлінне ставлення до обов'язків, навчає жити і працювати в колективі. Колективні форми роботи учнів є перспективними для навчання спілкування. Вони збільшують активний час діяльності учнів, знижують стан тривожності та допомагають подолати страх помилок.

У дослідженні ми звернули увагу на різні методи групової роботи з навчання англійської мови. Тому подальшу роботу ми плануємо пов'язати з використанням на практиці індивідуальних, парних, групових і колективних форм організації навчальної діяльності учнів у взаємозв'язку.

Список використаної літератури

1. Бондаренко Г. Форми навчання в різновікових групах малочисленого класу / Г. Бондаренко // Початкова школа. – 2006. – № 10. – С. 34–37.
2. Загвойська О. Диференційована групова робота учнів на уроках соціально-економічної географії / О. Загвойська // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – № 13. – С. 3–6.
3. Лялевська Г. Диференціація навчання через групові форми навчання / Г. Лялевська // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2004. – № 6. – С. 4–6.
4. Метод проектів : учеб. пособ. / под. ред. В.С. Кукушкина // Пед. технологии. – М. : Ростов н/Дону, 2006. – С. 237–248.
5. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 328 с.
6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
7. Ночевчук М. Про різні форми роботи на уроках / М. Ночевчук // Математика. – 2006. – № 32. – С. 13–17.
8. Рисинець Г. Групова форма навчання / Г. Рисинець // Математика. – 2006. – № 31. – С. 19–21.
9. Самойленко П.Б. Реалізація методу проектів з використанням інформаційно комунікативних технологій / П.Б. Самойленко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2007. – № 4. – С. 36–37.
10. Цимбалару А. До поняття “проектно-педагогічна діяльність учителя” А. Цимбалару // Рідна школа. – 2008. – № 2. – С. 8–10.
11. Шевчук Н. Використання проектної роботи на уроках англійської мови / Н. Шевчук // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – № 1. – С. 57–62.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2013.

Матюха Г.В., Салло О.Ю. Организация групповой работы на уроках английского языка

В статье раскрыт вопрос организации групповой работы на уроках английского языка. Рассмотрены методы и приёмы обучения, реализующие групповую форму организации учебной деятельности учащихся на практике. Особое внимание уделено определению места групповых форм работы на уроках английского языка и роли учителя в их реализации.

Ключевые слова: *групповая форма работы, методы и приемы обучения, урок английского языка.*

Matyukha G., Sallo O. Organization of group work at the English lesson

This article is devoted to the problem of group work at the English lesson that can be used at all the stages of the learning process, especially when improving, deepening and systematizing students' knowledge.

The methods and techniques that carry out a form of students' group activities into practice are studied. Students' group work at the English lessons is realized with the help of highly effective methods and techniques. Among reproductive techniques choral repetition after the teacher is the most popular. All the training phrases are practiced in this way.

Effective ways of working in pairs, as an obligatory element of group work, are such speech games as “moving rows “, “merry-go-round “, “attack” and so on. They all provide changing partners of communication in the result of their moving around and is focused on repetition of language material and its improving in speech.

Conversation, interviews, discussion, “mental attack or brainstorming”, round table discussion are very productive methods of a group form of teaching English. They provide collective interaction in English and aimed at developing skills not only communicative but joint activity as well.

Group discussion is aimed at improving pupils’ skills of dialogical and monological types of speech. It is a very effective, though difficult, method of improving students’ communicative abilities. Teaching group discussion begins with an interview which is the easiest kind of speaking. Group discussion-debate means schoolchildren’s expressing their personal thoughts. It will be successful only under conditions of its proper organization and interesting topic for discussion.

Roundtable talk – a group exchange of views on the topic under study - develops in students the ability to make detailed monological stories, to present their opinions logically and consistently, express their attitude to the problem of the discussion, to respond to the statements of other students, complement one another and so on.

At modern school methods of various types of projects (research, creative, games, informative and practical) as a form of students’ group work are used and are presented in various forms (story, role play, report, advertisement, photo collages, posters, wall newspapers, brochures, booklets, issue of newspapers or magazines etc.).

Special attention is paid to the place of group work in English class and the role of English teachers in its implementation. The teacher acts as an advisor, consultant, manager, directing students’ work in self-searching, analyzing and processing the information and presenting the results.

Key words: *group work, methods and techniques of teaching English, language skills and abilities.*